Parametrizace VHDL kódu, procedury, funkce, knihovny

Parametrizace VHDL kódu, vytvoření a použití procedur, funkcí, balíčků a knihoven

Ing. Pavel Lafata, Ph.D. lafatpav@fel.cvut.cz

- Opakování parametrizace VHDL kódu generic
 - generic slouží pro parametrizaci návrhu entity, komponenty v jazyce VHDL
 - parametrizace nám umožňuje jednoduše z jednoho místa měnit hodnoty v různých částech VHDL kódu – parametrizovat navržený obvod
 - např. můžeme měnit rozsah integeru, délku vektoru, počet cyklů smyčky, počet pozic rotace/posuvu registru, aritmetické operace, porovnání hodnoty v podmínce....
 - hodnoty tohoto parametru (generic) jsou dostupné v celé architektuře (globální), nebo můžeme parametrizovat jen určitou komponentu (port map)
 - generic deklarujeme v první části entity (jako porty) a definujeme jejich datový typ a hodnotu, na rozdíl od portů však ne směr (nejsou směrové)
 - nejedná se o port, ačkoliv jej deklarujeme na počátku entity (komponenty) a můžeme rovněž provádět jeho mapování – ale jedná se o parametr, kterým můžeme ovládat (specifikovat) různé části VHDL kódu

generic syntaxe:

```
entity název entity is
generic (seznam generic);
port (seznam portů);
end název entity;
```

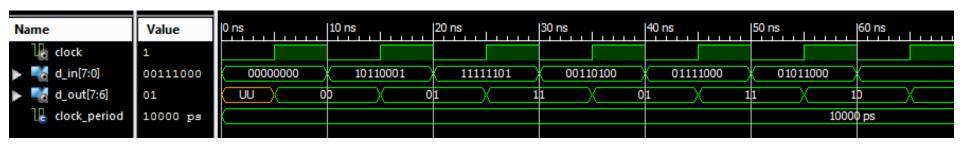
seznam generic – název : datový typ := počáteční hodnota;

- Parametrizace VHDL kódu generic
 - příklad posuvný registr s volitelnou délkou, jednou rotací vlevo a 2bitovým výstupem

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;
entity reg generic is
generic (width : integer := 7);
port (Clock : in std logic;
     D in: in std logic vector(width downto 0);
     D out : out std logic vector(width downto width-1));
end reg generic;
architecture Behavioral of shift_generic is
begin
process(Clock)
variable reg : std logic vector (width downto 0);
begin
if Clock='1' and Clock'event then
          reg := D in;
          reg := reg(width-1 downto 0) & reg(width);
          D out<=reg(width downto width-1);
end if;
end process;
end Behavioral;
```

- klíčové slovo generic v části entity před deklarací portů
- parametr width délka registru
 vložíme do něj např. 7 (8bitový registr)
- **generic** bez směru
- nyní můžeme parametr width použít jednoduše v deklaracích a práci s ostatními porty, signály a proměnnými
- parametr width můžeme použít i v rámci různých operací – např. zřetězení (&)

- Parametrizace VHDL kódu generic
 - simulace předchozího registru pro parametr width = 7
 - 8bitový registr, 1bitová rotace vlevo a 2bitový výstup (7 downto 6)

- výhoda generic v příkladu změníme jen hodnotu parametru width a hned máme jiný n-bitový registr
- použití parametrizace generic pro komponenty
- pokud chceme parametrizovat komponentu, deklarujeme generic i mezi jejími porty
- následně použijeme tzv. generic map obdoba mapování portů pro parametry generic
- stejné dvě metody poziční mapování a jmenné mapování generic:
 generic map (mapování pro port1, mapování pro port2,...)
 generic map (port1 komponenty =>mapování, port2 komponenty=>mapování,...)
- po namapování generic portů provedeme standardní mapování portů
- za příkaz mapování generic portů nepíšeme středník ";" mezi generic map () a port map ()

Parametrizace VHDL kódu – generic

- příklad použijme předchozí návrh parametrizovaného registru jako komponentu a vytvoříme registr složený ze 2 těchto komponent – první část vstupního vektoru je přivedena na první komponentu s danou délkou, druhá část na druhou komponentu registru s jinou délkou
- použijeme parametry generic pro určení délek obou částí registru width_reg1,
 width_reg2

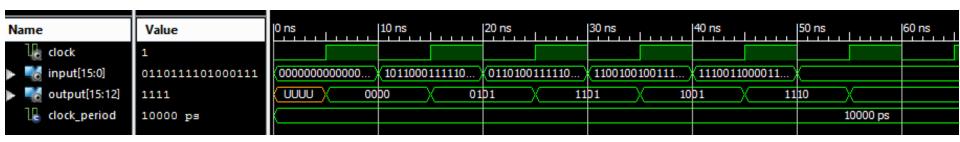
- width reg1 délka prvního registru, width reg2 délka druhého registru
- Input celková délka celého registru musí být width_reg1+width_reg2 downto 0
- Output celková délka výstupního vektoru musí být 4, protože délka každého z obou výstupů je 2

Parametrizace VHDL kódu – generic

```
architecture Behavioral of reg top is
component reg generic is
generic (width : integer);
port (Clock : in std logic;
     D in : in std logic vector(width downto 0);
     D out : out std logic vector(width downto width-1));
end component;
begin
reg1: reg generic
generic map (width reg1-1)
port map (Clock, Input(width_reg1+width_reg2 downto width_reg2+1),
Output(width reg1+width reg2 downto width reg1+width reg2-1));
reg2: reg generic
generic map (width=>width reg2)
port map (Clock, Input(width reg2 downto 0), Output(width reg1+width reg2-2 downto
width reg1+width reg2-3));
end Behavioral;
```

- deklarujeme komponentu, nesmíme zapomenout deklarovat i její generic parametr width
- následně definujeme použití 2x této komponenty jako první musíme mapovat generic porty (generic map), poté mapujeme zbylé standardní porty (port map)

- Parametrizace VHDL kódu generic
 - pro první generic mapování použijeme např. poziční způsob protože komponenta obsahuje jen jeden generic port, je situace jednoduchá
 - pro ukázku pro generic mapování druhé komponenty použijeme jmenné mapování s
 použitím symbolu =>
 - následně provedeme mapování zbylých standardních portů obou komponent, mezi generic mapování a mapování portů se nepíše středník!
 - uvnitř mapování portů jednotlivých komponent nahradíme původní parametr width pomocí generic parametrů deklarovaných v entitě (width_reg1, width_reg2)
 - protože počáteční hodnota parametru width deklarovaná v komponentě (width: integer := 7) je nahrazena hodnotami parametrů entity (width_reg1: integer := 5; width_reg2: integer := 10), můžeme původní počáteční hodnotu vypustit
 - simulace navrženého obvodu

 vstupní vektor je rozdělen na 2 části – 5bitovou část a 11bitovou část, každá část je samostatně rotována o 1 pozici vlevo a 2 nejvyšší bity z každé části jsou vysunuty z registru ven, výstup tedy obsahuje 4 bity

- Strukturování VHDL kódu nemá vliv na implementaci, jen zvyšuje přehlednost!
 - jazyk VHDL podporuje modularitu mapování komponent a bloků, deklarování vlastních funkcí a knihoven… – nemá vliv na syntézu ani implementaci!
 - v jazyce VHDL můžeme využít procedury, funkce, balíčky, knihovny...
 - základní idea uložit si často používané konstrukce, části kódu nebo i celé bloky obvodů a pak je jednoduše využívat v různých návrzích – rychlost, přehlednost
 - balíček (package) = skupina obvykle příbuzných (podobných) funkcí a procedur může být uložena v jednom speciálním VHDL modulu = balíčku (package)
 - knihovna (library) = soubor několika příbuzných balíčků (nejvyšší modulární jednotka)
 - do knihoven a balíčků můžeme také deklarovat své datové typy, konstanty, funkce, procedury a celé obvody a pak je používat v nejrůznějších návrzích

funkce a procedury

- obvykle sdružujeme do balíčků a knihoven, ale můžeme zapisovat přímo i v architektuře
- funkce
 - může mít 0 a více vstupních parametrů, výstupem je vždy jen jedna hodnota
 - vstupem může být pouze signál nebo konstanta

procedura

- libovolné množství in, out, inout parametrů, mohou to být signály, proměnné, konst.
- výstupem může být signál, proměnná, konstanta, defaultní je proměnná
- funkce je volána jako část nějakého příkazu (výrazu), procedura je příkaz sám o sobě

funkce (function)

- vypočítá a vrátí hodnotu zadaného datového typu s použitím vstupních parametrů
- parametry jsou použity uvnitř funkce, ale nesmí být změněny
- parametry jsou pouze vstupy (nikoliv výstupy), nemusíme proto definovat jejich směr
- určíme pouze jejich datový typ výstupem může být signál nebo konstanta, defaultní je konstanta

funkce syntaxe:

[pure|impure] **function** *název* (*seznam parametrů*) **return** *datový typ* **is** {*deklarace proměnných*}

begin

...

end [function] název;

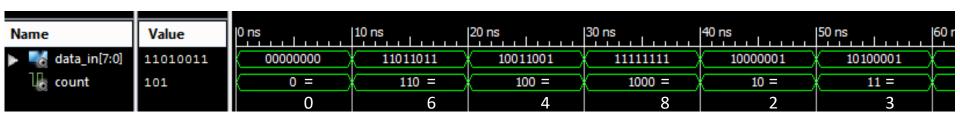
• pure funkce – pokaždé vrátí stejnou hodnotu při zadání stejných vstupních parametrů (defaultní typ funkce – není potřeba specifikovat) impure funkce – může vrátit různou hodnotu na výstupu ačkoliv zadáme stejné vstupní parametry, tento typ funkce může přistupovat ke všem signálům a sdíleným proměnným deklarovaným v architektuře, není tak potřeba deklarovat seznam parametrů (signálů, proměnných, portů) – příklad impure funkce: generátor náhodných čísel

Funkce – příklad

```
entity func is
port(Data in : in std logic vector(7 downto 0);
     Count: out integer range 0 to 8);
end func;
architecture Behavioral of func is
function ones (signal data : std logic vector) return integer is
variable temp: integer range 0 to data'length;
begin
for i in 0 to data length-1 loop
         if data(i) = '1' then
                   temp := temp+1;
         end if;
end loop;
return(temp);
end ones;
begin
process(Data in)
begin
Count<=ones(Data in);
end process;
end Behavioral;
```

Funkce

- příklad funkce funkce s názvem ones, počítá výskyt log. jedniček v std_logic_vector
- **signal data** vstupní parametr zadaný vektor, std_logic_vector, výstup je integer (počet log. jedniček ve vektoru), proměnná *temp* je použita pro počítání log. jedniček
- for loop smyčka for projde postupně všechny pozice vektoru a spočítá log. jedničky
- vlastní kód použití funkce jeden proces, spouštěný změnou vstupu Data in
- zavoláme funkci ones a její výsledek vložíme na výstup Count: Count<=ones(Data_in);
- obecně, funkce může obsahovat libovolné příkazy v jazyce VHDL, kromě podmíněného (paralelního) přiřazování a příkazu wait
- funkce konverze datových typů mohou být použity přímo při mapování portů pro konverzi datových typů mapovaného portu a jeho přiřazení
- funkce mohou být volány jak v paralelním (concurrent) tak sekvenčním (sequential) prostředí jazyka VHDL

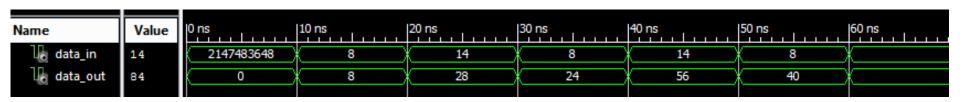

- Funkce příklad
- příklad impure funkce počítání s náhodným číslem
- deklarujeme sdílenou proměnnou v architektuře – je přístupná ve všech funkcích a procesech
- výsledek ukázkové funkce je pokaždé jiný – protože vnitřní proměnná counter se při každém vyvolání funkce změní

```
entity func2 is
port(data in : in integer;
     data out : out integer);
end func2;
architecture Behavioral of func2 is
shared variable number : integer;
impure function calc (A : integer) return integer is
variable counter : integer;
begin
counter := A*number;
number := number + 1;
return counter;
end calc;
begin
process(data in)
begin
data out<=calc(data in);</pre>
end process;
end Behavioral;
```

Funkce

simulace příkladu impure funkce

předchozí příklady představovaly deklaraci funkcí přímo v architektuře dané entity –
 častěji ale funkce zapisujeme v balíčcích a knihovnách a vyvoláváme odtud, viz dále

Procedura

- podobná jako funkce, ale můžeme použít libovolný počet in, out, inout proměnných, signálů, konstant...
- procedura nevrací jednu výstupní hodnotu mění zadané výstupy
- procedura může obsahovat jak paralelní tak sekvenční příkazy, může být vykonávána jak sekvenčně tak i paralelně
- procedura může být umístěna přímo v architektuře pak je přístupná v celé entitě, nebo v procesu – pak je přístupná jen v tomto procesu
- seznam parametrů obsahuje in/out/inouts procedura je jediná konstrukce ve VHDL,
 kdy při deklaraci proměnných a signálů musíme určit jejich směr (in, out, inout)!

procedura syntaxe:

procedure název (seznam parametrů) is
{deklarace proměnných}
begin

•••

end [procedure] název;

- volání procedury podobně jako při mapování portů:
- 1. **poziční** musíme uvést parametry (vstupy/výst.) přesně v tomtéž pořadí, jaké odpovídá vstupům a výstupům dané procedury, žádné dodatečné symboly nejsou potřeba
- 2. **jmenné** můžeme uvést parametry (vst./výst.) v libovolném pořadí vůči vstupům a výstupům procedury pomocí symbolu: *název parametru procedury* => *název objektu v entitě*

Procedura

příklad použití procedury – 2bitová sčítačka použitím 1bitové sčítačky jako procedury

```
entity proc is
port (A, B : in std logic vector(1 downto 0);
     Cin: in std logic;
     Cout : out std logic;
     S: out std logic vector(1 downto 0));
end proc;
architecture Behavioral of proc is
procedure add (a, b, carry_in : in std_logic; signal s, carry_out : out std_logic) is
begin
s<=a xor b xor carry in;
carry out<= (a and b) or (carry in and (a xor b));
end add:
signal s1 : std logic;
begin
process(A, B, Cin)
begin
add(A(0), B(0), Cin, S(0), s1);
add(A(1), B(1), s1, S(1), Cout);
end process;
end Behavioral;
```

Procedura

- příklad procedura 1bitová sčítačka a její použití pro vytvoření 2bitové sčítačky
- 2bitové vstupy A, B, 2bitový výstup S, 1bitové přenosy Cin, Cout
- procedura add vytvořili jsme proceduru 1bitové sčítačky
 - nejprve definujeme parametry pokud in/out/inout v deklaraci chybí in je defaultní
 - pokud chybí typ, defaultní je proměnná (variable)
 - vytvoříme samotnou sčítačku (proceduru) add RTL model sčítačky
 - žádný příkaz return jako v případě funkce procedura nic "nevrací"!
- pak použijeme jen proces a zavoláme 2x proceduru pro 2bitovou sčítačku
- pro propojení přenosu mezi oběma 1bitovými sčítačkami potřebujeme signál s1 ("drát")
- proceduru můžeme zavolat i v paralelním prostředí bez použití procesu:

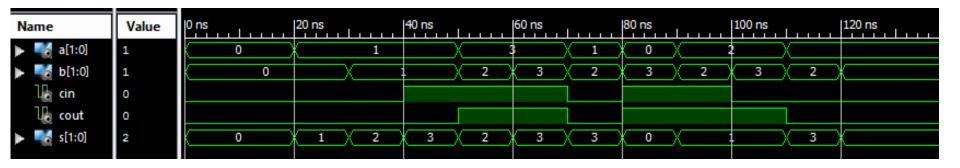
```
architecture Behavioral of proc is
signal s1 : std_logic;
begin

add(a=>A(0), b=>B(0), carry_in=>Cin, s=>S(0), Carry_out=>s1);
add(a=>A(1), b=>B(1), carry_in=>s1, s=>S(1), Carry_out=>Cout);
end Behavioral;
```

 pro ukázku v sekvenčním prostředí bylo použito poziční mapování a v paralelním jmenné mapování vstupů a výstupů procedury – můžeme samozřejmě libovolně kombinovat

Procedura

- příklad procedura 1bitová sčítačka a její použití pro vytvoření 2bitové sčítačky
- behaviorální simulace:

- volání procedury v paralelním vs. sekvenčním prostředí
 - paralelní volání spouštění a vykonání procedury je paralelní s ostatními příkazy v
 paralelním prostředí, procedura je spuštěna při detekci změny jakéhokoliv signálu
 či sdílené proměnné v jejím seznamu parametrů, seznam parametrů může
 obsahovat jen signály, sdílené proměnné a konstanty (nikoliv proměnné)
 - **sekvenční volání** procedura je volána v rámci procesu, je zavolána v sekvenčním pořadí příkazů vykonávaných procesem, seznam jejich parametrů může obsahovat i proměnné deklarované v tomto procesu
- v proceduře můžeme volat jinou proceduru!
- nápad vytvoříme proceduru 2bitové sčítačky ve které budeme volat procedury
 1bitových sčítaček

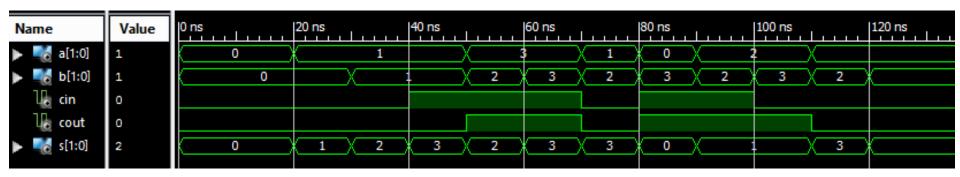
Procedura

vytvoříme proceduru 2bitové sčítačky zavoláním 2 procedur 1bitových sčítaček

```
architecture Behavioral of proc is
signal s1 : std logic;
procedure add (a, b, carry in : std logic; signal s : out std logic; signal carry out : out std logic) is
begin
s<=a xor b xor carry in;
carry out<= (a and b) or (carry in and (a xor b));
end add:
procedure add2 (A, B : std logic vector(1 downto 0); carry in : std logic; signal S : out
std_logic_vector(1 downto 0); signal carry_out : out std_logic; signal s1 : inout std_logic) is
begin
add(a=>A(0), b=>B(0), carry in=>carry in, s=>S(0), carry out=>s1);
add(a=>A(1), b=>B(1), carry in=>s1, s=>S(1), carry out=>carry out);
end add2:
begin
add2(A, B, Cin, S, Cout, s1);
end Behavioral;
```

Procedura

- procedura 1bitová sčítačka add beze změny
- procedura 2bitová sčítačka add2 deklarujeme seznam parametrů vstupní porty A, B
 2bitové sčítačky, 1bitový vstup přenosu, 2bitový výstup S, 1bitový výstup přenosu
- musíme deklarovat signál s1 propojit přenos mezi oběma 1bitovými sčítačkami musíme jej deklarovat v seznamu parametrů procedury add2 jako inout (se signálem s1 provádíme oboje první větev sčítačky do něj zapisuje přenos, druhá jej čte)
- realizace 2bitové sčítačky procedura add2 v ní dvakrát voláme proceduru add 1bitové sčítačky, použili jsme jmenné přiřazování parametrů
- behaviorální simulace stejný testbench jako v předchozí ukázce stejný výsledek

- pokud potřebujeme signál propojující procedury typ inout
- v rámci procedury můžeme deklarovat pomocné proměnné, signály ne

Balíčky (package)

- jednoduchý způsob jak sdílet a přenášet již vytvořené bloky VHDL kódu, navržené obvody, komponenty, procedury a funkce... mezi jednotlivými VHDL moduly a návrhy
- do jednoho balíčku obvykle sdružíme funkce, procedury atd. týkající se jedné problematiky – např. balíčky s komunikačními protokoly, balíčky pro konverze...
- balíček obsahuje 2 části deklarace balíčku, tělo balíčku
- deklarace seznam (obsah) funkcí, procedur, komponent, datových typů...
 tělo vlastní funkční části (VHDL kódy) jednotlivých funkcí, procedur, komponent...

syntaxe balíčku:

package název is
{deklarace balíčku}
begin
{tělo balíčku}
end [package] [název];

- zavolání balíčku příkazem:
 use cesta.název balíčku.název funkce, procedury... nebo all
- příklad: use ieee.numeric_std.all použij všechny funkce, procedury, deklarace (vše) v balíčku s názvem numeric_std umístěném v adresáři ieee (automaticky načtený adresář)
- cesta klíčové slovo work pracovní adresář (prostor) daného projektu, jinak lze specifikovat standardně cestu k adresáři projektu

Balíčky – příklad, předchozí procedury add, add2 vytvoříme balíček: my_package

```
library IEEE;
use IEEE.STD LOGIC 1164.all;
package my package is
procedure add (a, b, carry_in : std_logic; signal s : out std_logic; signal carry_out : out std_logic);
procedure add2 (A, B : std logic vector(1 downto 0); carry in : std logic; signal S : out
std logic vector(1 downto 0); signal carry out : out std logic; signal s1 : inout std logic);
end my package;
package body my package is
procedure add (a, b, carry_in : std_logic; signal s : out std_logic; signal carry_out : out std_logic) is
begin
s<=a xor b xor carry in;
carry out<= (a and b) or (carry in and (a xor b));
end add;
procedure add2 (A, B : std logic vector(1 downto 0); carry in : std logic; signal S : out
std logic vector(1 downto 0); signal carry out : out std logic; signal s1 : inout std logic) is
begin
add(a=>A(0), b=>B(0), carry in=>carry in, s=>S(0), carry out=>s1);
add(a=>A(1), b=>B(1), carry_in=>s1, s=>S(1), carry_out=>carry_out);
end add2:
end package body my package;
```

Balíčky – příklad, předchozí procedury add, add2 vytvoříme balíček: my_package

```
library IEEE;
use IEEE.STD LOGIC 1164.ALL;
use work.my package.all;
entity add proc is
port (A, B : in std logic vector(1 downto 0);
     Cin: in std logic;
     Cout : out std logic;
     S: out std logic vector(1 downto 0));
end add proc;
architecture Behavioral of add proc is
signal s1 : std logic;
begin
add2(A, B, Cin, S, Cout, s1);
end Behavioral;
```

použijeme náš balíček – využijeme z něho proceduru *add2* – 2bitovou sčítačku

Knihovny – vytvoření vlastní knihovny my_library s balíčkem my_package

```
library my_library;
use my_library.my_package.all;
```

- knihovna (library) ve VHDL představuje v podstatě adresář s uloženými balíčky
- jak vytvořit a pracovat s knihovnou? náš příklad nejprve vytvoříme VHDL knihovnu adresář s názvem my_library, který obsahuje balíček my_package.vhd
- při založení nového projektu musíme přidat (načíst) naši knihovnu do návrhu, protože **pouze IEEE a STD knihovny jsou defaultně načítány**
- poté můžeme klíčovým slovem use s názvem balíčku vybrat balíček z knihovny my_library

Knihovny (libraries)

- svazek (adresář) s možností uložit balíčky i celé VHDL moduly, komponenty atd.
- zvláštní knihovna, tzv. work library dočasná knihovna (vytvořená v rámci projektu), do
 které se automaticky ukládají všechny syntezované VHDL kódy v daném projektu
- tato knihovna je ale dostupná jen v daném projektu jiný projekt = jiná knihovna work!
- pokud vytvoříme stálou knihovnu, musíme ji vždy při založení nového projektu nejprve načíst, teprve pak pomocí výrazu use z ní můžeme vybírat a používat jednotlivé části
 - pokud použijeme výraz .all pro daný balíček = celý obsah balíčku je dostupný
 - pokud použijeme jen .*název* jedné procedury, funkce atd. jen tato procedura, funkce s tímto jménem je použitelná (ostatní se nenačtou)

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.all;
package my lib is
procedure rl (a : std logic vector; b : natural; signal c : out std logic vector);
procedure rr (a : std logic vector; b : natural; signal c : out std logic vector);
end my lib;
package body my lib is
procedure rl (a : std logic vector; b : natural; signal c : out std logic vector) is
begin
if a'length<b then
           report "Delka vektoru je mensi nez pozadovany pocet rotaci" severity failure;
else
           c<=a(a'length-1-b downto 0)&a(a'length-1 downto a'length-b);
end if;
end rl;
procedure rr (a : std logic vector; b : natural; signal c : out std logic vector) is
begin
if a'length<b then
           report "Delka vektoru je mensi nez pozadovany pocet rotaci" severity failure;
else
           c<=a(b-1 downto 0)&a(a'length-1 downto b);
end if;
end rr;
end my lib;
```

Knihovny a balíčky v nich

- vytvořili jsme předchozí balíček my_lib obsahující 2 procedury rl (rotate left) a rr (rotate right) pro rotování vektorů std logic vector
- obě procedury rl a rr mají 2 vstupní parametry vstupní vektor std_logic_vector a natural = počet rotací, a 1 výstupní parametr – výstupní vektor std logic vector
- nejprve musíme zkontrolovat jestli počet rotací nepřekračuje délku vektoru
 std_logic_vector v takovém případě jsme se rozhodli rotaci neprovádět a pomocí funkce report vypsat chybu a ukončit běh (šlo by ošetřit jinak, jak?)
- pokud je počet rotací menší provedeme rotaci pomocí operátoru zřetězení &
- uložíme nyní balíček s názvem my_lib.vhd a vytvoříme nový adresář, knihovnu –
 my_library umístěnou v adresáři pro knihovny a balíček tam vložíme
- založíme nový projekt, v něm nový VHDL modul entity, např.: rotate
- označíme naši knihovnu my_library
- klikneme OK a objeví se seznam knihoven dostupných pro daný projekt, můžeme tedy použít my lib.vhd pro náš projekt
- v menu Libraries klikneme pravým tlačítkem na entity rotate a vybereme naší knihovnu my_library
- nyní můžeme deklarovat použití naší knihovny v daném modulu pomocí library a vybírat z ní balíčky pomocí klíčového slova use:

```
library my_library;
use my_library.my_lib.all;
```

- Knihovny a balíčky v nich
 - protože dynamická knihovna work automaticky obsahuje všechny vložené a aktivní knihovny, můžeme také vyvolat balíček my_lib použitím knihovny work, nemusíme tedy deklarovat použití knihovny my_library a stačí uvést:

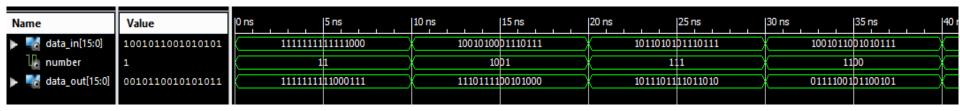
```
use work.my_lib.all;
```

nyní využijeme naší knihovnu k vytvoření jednoduchého příkladu – rotace 16bitového

registru

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;
library my_library;
use my library.my lib.all;
entity rotate is
port(Data in : in std logic vector(15 downto 0);
     number : in integer;
     Data out : out std logic vector(15 downto 0));
end rotate;
architecture Behavioral of rotate is
begin
rl(Data in, number, Data out);
end Behavioral;
```

- Knihovny a balíčky v nich
 - použijeme proceduru rl (rotate left) z našeho balíčku
 - behaviorální simulace:

nyní změníme deklaraci použití balíčku my lib:

use my_library.my_lib.rr;

- to znamená, že z balíčku my lib jsme načetli (vybrali) jen proceduru rr
- proto, když se budeme snažit nyní použít proceduru rl, která není načtená, skončí syntéza předchozího kódu chybou:

Undefined symbol 'rl'.